

עומקא דפרשה

בס"ד, פרשת מסעי תשס"ח

נושא הפרשה:

גבולות ארץ ישראל

גליון ה'

במה ללומדי התורה

זאת הארץ... ארץ כנעו לגבלתיה

מודיעין עילית

הפלה 197

העיון

הרב ישראל קרויזר

הפלגה בים התיכון

יש לדון האם מותר להפליג באוניה בים התיכון לשם טיול, שהרי מבואר בפרשתינו דגבול המערבי של א"י הוא הים הגדול, והרי אסור לצאת מא"י לחו"ל לשם טיול בלבד (עיי' ב"ב צא.).

הנה בגיטין (ח.) מבואר דהים יש לו דין א"י, ונחלקו רבנן ורבי יהודה עד היכן בים הוא א"י, לדעת רבי יהודה כל הים שכנגד א"י עד האוקיינוס הוא א"י, ולדעת רבנן מותחים חוט מטורי אמנון (שהוא הר ההר בגבול צפון מערב א"י, ואין זה הר ההר שבדרום א"י ששם קבורת אהרן הכהן, ולדעת הכפתור ופרח הוא בהרי אל אקרא שהוא כיום בגבול טורקיה סוריה, ולדעת הרש"ס הוא ע"י טריפולי, ויש בזה עוד כמה שיטות), עד נחל מצרים שהוא קצה דרום מערב א"י (והוא ואדי אל עריש, ויש גם שיטות הראשונים שנחל מצרים הוא הנלוס). מן החוט ולפנים א"י מן החוט ולחוץ חו"ל. והוא הקו של כיבוש עולי מצרים. והל' כרבנן כמבואר בכפתור ופרח פ"ט.

ויש לדון לרבנן דמותחים חוט כנגד א"י מהר ההר עד נחל מצרים, האם זה נאמר רק בכיבוש עולי מצרים דמדאורייתא נתקדשה, ומקרא יתירא לומדים דגם הים הרי הוא כא"י, או שגם בכיבוש עולי בבל יהא הדין כן, שהרי עולי בבל לא כבשו את כל מה שכבשו עולי מצרים כמבואר בחולין (דף ז'), ובריש פ"ו דשביעית מבואר דעולי מצרים כבשו עד אמנה (הר ההר), משא"כ עולי בבל כבשו רק עד עכו.

ולכאורה זה תלוי במחלוקת בירושלמי (שביעית פ"ו), דלדעת ר' יוסי בר חנינה שם דקדושת עולי בבל הוא מה"ת, לפ"ז שפיר י"ל דה"ה בעולי בבל, מיהו לדעת רבי לעזר דקדושת עולי בבל הוא רק מדרבנן יש להסתפק אם גם בדרבנן אמרינן כן, וראה במשנת יוסף (שביעית ח"ב עמ' קיד) שנסתפק בזה. והגר"ח קניבסקי שליט"א השיב לי במכתב דגם בעולי בבל נאמר הדין שמותחים חוט לגבי קדושת א"י.

ונראה דקו הגבול של עולי בבל בים אינו בקו ישר מעכו לאשקלון, שהרי א"כ חלק מחיפה הוא מחוץ לגבול, אלא נראה דקו הגבול הוא מעכו עד חיפה וכולל מה שבתוך מפרץ חיפה, ועוד נמשך הקו מחיפה עד אשקלון, ולגבי אשקלון אין הכונה לאשקלון של זמנינו אלא הכונה לאשקלון העתיקה.

עוד יש לדון האם מותר להפליג בים במקום שכבשו רק עולי מצרים ולא עולי בבל, שהרי קו החוט של עולי מצרים הוא הרבה יותר לכיוון מערב, ומה שנתקדש ע"י עולי מצרים דהיינו קדושה ראשונה הדין הוא דלא נתקדשה לע"ל, משא"כ כיבוש עולי בבל שהיא קדושה שניה נתקדשה גם לע"ל. (ולגבי רחצה בים הובא סברא בשם החזו"א שהמקום שמתרחצים בו בני אדם בים הוא בכלל הכיבוש).

והנה בתוס' בגיטין (ב.) מבואר דהאמוראים לא היו יוצאים מכיבוש עולי בבל לכיבוש עולי מצרים, ובריטב"א (שם) כתב דכשם שאסור לצאת מא"י לחו"ל כך אסור לצאת מעולי בבל לעולי מצרים, ומה"ט רבנן לא היו יוצאים לעכו.

ונראה דדין זה תלוי בסיבת האיסור לצאת מא"י, דיש סוברים שהוא מחמת שמפקיע עצמו ממצות התלויות בארץ (רשב"ם ב"ב צ"א, תשב"ץ ח"ג סימן ב'), ולפ"ז אסור לצאת מקדושת עולי בבל, שהרי קדושת עולי מצרים לא קדשה לעתיד לבוא. אך יש סוברים שהוא מחמת מעלת וקדושת

הרב מרדכי ורשנר

גדר קדושת עבר הירדן

[ויציאה לרמת הגולן בשביעית]

נחלקו הרמב"ם והראב"ד אם עבר הירדן היתה בכלל כיבוש עולי בבל, שכתב הרמב"ם (שמיטה פ"ד כה) עבר הירדן שביעית נוהגת בה מדבריהם, וספיקה עבה"י וספיקה סוריא מותרים באכילה, לא יהיו ארצות אלו חמורין מא"י שהחזיקו בה עולי מצרים. [פ"י דמקום שהחזיקו רק עו"מ אין בו דין ספיקין, ועבה"י לא יהיה חמור]. והראב"ד השיג, א"א מה היה צריך להביאו מק"ו הרי לא החזיקו עולי בבל. ובכס"מ ביאר דד' הר"מ שכבשו עולי בבל מקצת עבה"י כדמצינו בינאי המלך, וכ"כ התשב"ץ (ח"ב קצה) דעבה"י כבשו גם עולי בבל. ולכן כ' הר"מ לפטור משום הק"ו.

והק' החזו"א (סי' ג כה) דא"כ דעו"ב כבשו את עבה"י מדוע כ' הר"מ ששביעית מדבריהם והרי דין עבה"י כא"י לכל דיניה. והביא ג' ראיות לזה, א' מערכין (לב:) דכשגלו שבט ראובן וגד בטל היובל, ומוכה דדין יובל ושביעית בה מה"ת. ב' משביעית פ"ט ג דאוכלים בא"י כל זמן שלא כלה לחיה בעבה"י. ג' בערכין (שם) מבו' דדין בתי ערי חומה נוהג בעבה"י. [וע"ע בחזו"א ליקוטם סי' י' שהביא עוד ראיות, ועי' ברכ"י או"ח תפט]. ולכן כ' החזו"א דודאי עו"ב לא כבשו את עבר הירדן ולכן שביעית נוהגת שם רק מדרבנן וכ"כ המל"מ. אולם כבר מהתשב"ץ וכס"מ דלא כן. ועוד צ"ע על החזו"א דאם טעם הר"מ דהיא דרבנן משום שלא היה כיבוש מדוע לא כתב כן גם לגבי שאר מצוות התלויות בארץ.

ונראה בדעת הרמב"ם דשביעית בעבר הירדן לעולם היא מדרבנן ואע"פ שהיה כיבוש עו"ב, דהנה לגבי כמה הלכות מצאנו דעבה"י חלוק מא"י, בביכורים [עי' אבי עזרי ריש הל' ביכורים] ועומר ונגעי בתים וערלה, וכולהו ילפי מקרא. ונראה דהחילוק בין הנך לשאר מצוות התב"א, דודאי עבה"י היא א"י גמורה [כמו שהאריך התשב"ץ שהיא מקום שקיבלנו ירושה מאבותינו והיא מקום מושב בני"], אלא דכמו שיש מעלה לירושלים, יש גם מעלה בגבולות דפר' מסעי שהיא משכן השכינה יותר מעבה"י. והוא המבו' לגבי ביכורים דרק גבולות אלו חשיבי לארץ זבת חלב ודבש [דנובע במקום השכינה].

וא"כ י"ל דחייב מצוות התב"א בעבה"י, הוא משום דאינם שייכים לקרקע דוקא אלא הוא תנאי במצוה שיהיו ישראל על אדמתם, [וראה לזה דש"י הר"מ שפירות שגדלו בחו"ל ונגמרה מלאכתן בא"י חייבים בתרו"מ]. משא"כ נגעי בתים ושביעית, הן מצוות הנובעות מכה מעלת וקדושת המקום. וכן עומר וביכורים שמעלתם נצרכת משום שקרבים בביהמ"ק.

והנה בר"פ ואתחנן כתב רש"י בעת ההיא - לאחר שכבשתי ארץ סיחון ועוג דמיתי שמא הותר הנדר. והקשה התשב"ץ (סי' ר) דממ"נ אם סבר שהותר הנדר משום דהוי א"י, מדוע התחנן לעבור את הירדן. וחידש דבעבר הירדן לא מתקיימת מצות ישוב א"י ואין שם כל מעלות א"י כגון אוירא דא"י וקבורה בא"י וכו'. הרי דלפ"ד עבה"י אינו לגמרי כא"י.

אך נראה דהרמב"ן חולק ע"ז, דביאר הטעם שהקפיד מש"ר על ב"ג וב"ר שלא רצו להכנס לא"י, אע"פ דגם עבה"י דינה כא"י, וכ' (חוקת כא, כא) וז"ל כי ארץ סיחון ועוג ירושתם של ישראל היתה וכו' אבל משה היה יודע כי ישראל עתה לא יכבשו כל י' עממים, והיה חפץ שיהיה כל כיבושם מעבר לירדן והלאה, שיהיה מושבם יחד, ושהיא הארץ הטובה אשר היא זבת חלב ודבש וכו' ועוד אמרו רבותינו ב' קדושות שאין עבה"י ראוי לבהמ"ק ולשכון השכינה. עיי"ש, ומבו' שיטתו דיתרון א"י על טרה"ל היא מטלה רטלאא ודלא דהמזו"ר"ש אלא רמזי"ו המזו"ר רמז' 4

גליון זה י"ל

לע"נ הרה"ג ר' מרדכי חיים ב"ר משה אריה סוקולובר זצ"ל

גבולות קדושת הארץ

"צו את בני ישראל ואמרת אליהם כי אתם באים אל הארץ כנען זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה ארץ כנען לגבולותיה". תלה הכתוב את קביעת גבולות א"י בביאת ישראל לתוכה, ולא הזכירם בעת הבטחת א"י לאבות הקדושים. ורש"י ביאר הטעם שנכתבו מצרני גבולות רוחותיה סביב, משום המצוות התלויות בארץ.

ויש להוסיף ע"ד דרוש, דכאשר נתקדשה קרקע [ואויר] א"י בביאת בני" לתוכה, נצרכה קביעת גבולותיה סביב, שכן דרכה של כל קדושה ארצית, דצריכה גבולות ברורים ומדוקדקים, ונכחו דמצינו במקום המקדש. בא וראה כמה האריכה התורה במתוה גבול דרום מים המלח עד נחל מצרים, שהוא מקום מדבר אשר אין בו יישוב בני"א, ונכך היה מאז ומעולם כמו שהוכיח בס' אלה מסעי, שדרומה של א"י לא היה מיושב. ואעפ"כ האריכה התורה בגבול דרום ודקדקה בפירוט, "ונסב מנגד למעלה עקרבים ועבר צנה... ויצא מחצר אדר ועבר עצמונה..." הרי שדקדק הכתוב לקבוע התוואת גבול ברור עד היכן מקום הקדושה ומהיכן מתחיל מקום חול.

וציווי זה ניתן בשעת כניסת בני ישראל לתוכה, באשר הארץ הקדושה ראויה להם ואינה מגלה צפונות קדושתה אלא להם, כאשר נאמנת אשר צופנת מגדיה לדודה, כמאה"ב "ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך". וכבר דרשו רז"ל "זאת הארץ אשר תפול לכם בנחלה" – לכם היא ראויה, ומשלו לשפחת המלך שנישאת לעבד המלך. וכן מצינו בדח"ל דכשישראל בגלות אין א"י נותנת פירותיה לאומות השולטים בה. הרי דאף מעלתה הגשמית של הארץ מיוחדת דוקא לישראל, וק"ו לקדושת הארץ.

ומצינו הקבלה בקדושת הר סיני שאף שם היתה הקדושה תלויה בגבול, כמו שנצטוו "הגבל את ההר וקדשתו". ובאלשיך ר"פ בהר ביאר ענין שמיטה אצל הר סיני, בדמיון קדושת קרקע דא"י לקדושת הר סיני בשעת מתן תורה.

ונראה עוד דכ"ז בקדושה הארצית, אך בקדושה העליונה אין גבולות וא"צ הגבלה. וזהו מ"ש שכל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מצרים (שבת קיח), כי קדושת שבת עליונה היא כמאה"כ אני ד' מקדשכם, וכמאחז"ל דשבת היא מתנה טובה, ונודע בד' המקובלים דשבת היא אתערותא דלעילא. ויתכן דזהו החילוק בין שילה לבית עולמים בדין אכילת קדשים, שבשילה נאכלים בכל הרואה, דלא נקבעה קדושה בקרקע. ולעומת זה בבית עולמים נאכלים דוקא תוך החומות, דכבר נתקדשה אדמת ירושלים.

ויתכן לומר דאף בדבר הלכה ישנן ב' דרכים שונות, באופן שנתעסקו גדולי הדורות בדרך לימודם. יש שקבעו עיקר תלמודם בבירור יסודי הדינים וגדרי טעמי ההלכות, וזה ע"ד קדושה העליונה. ויש שעמלו וטרחו בבירור ההלכה לדעת את המעשה אשר יעשו, והיא קדושה שלמטה כנ"ל.

ומן הענין להביא דברי השלה"ק בפר' בשלח וז"ל כי ענין הקביעות מקום תמצא בכל הקדושות וכו', והטעם בכולם כי סביב הקדושות סביב רשעים יתהלכון דהיינו הקל"י המבדילין בעוונותינו, וקביעות מקום הוא ייחוד שמתייחד עם הקדושה הפנימית ולא יראה חוצה כי כל כבודה פנימה. ווע"ע בשפ"א.

גבול נחל מצרים

מגבולי א"י בדרום הוא "נחל מצרים" כמו שנאמר בפר' (לד,ג-ה) "והיה לכם פאת נגב... ונסב הגבול מעצמון נחלה מצרים והיו תוצאותיו הימה". ופירש רש"י (ג) עפי"ז שארץ מצרים במקצוע דרומית מערבית, שהרי נחל מצרים היה מהלך על פני כל ארץ מצרים, כמו שנאמר ביהושע "מן השיחור אשר על פני מצרים" ומפסיק בין ארץ מצרים לא"י וכו' עי"ש.

וכך גם נאמר לאברהם בברית בין הבתרים (טו,יח): "לזרעך נתתי את הארץ הזאת מנהר מצרים ועד הנהר הגדול נהר פרת".

ויש לברר אם נחל מצרים הוא היאור, דהיינו הנילוס העובר בארץ מצרים, שנקרא בבראשית (ב,יא) "פישון" כמ"ש רש"י שם. או דנחל מצרים האמור כאן הוא נהר אחר הסמוך למצרים. ויב"ע כאן [וכן בת"י] תרגם נחל מצרים - "נילוס דמצראי", [וכך גם בפר' לך לך שם]. וכן נקט הגר"א בפ' ליהושע (טו,ד) עי"ש.

ויש להעיר על שיטה זו מהגמ' בשבועות (מז:): [ומובא ברש"י פר' לך לך שם], שנהר פרת נקרא הנהר הגדול [אע"פ שהוא הקטן מבין ד' הנהרות היוצאים מעדן], לפי שהוא דבוק לא"י, משל הדיוט עבד מלך מלך וכו'. והנה הראשון מבין הנהרות שם הוא פישון ואם נחל מצרים הוא נילוס שהוא פישון, א"כ טפי ראוי לקרותו גדול שהוא ג"כ דבוק לא"י, ומאי מעליותיה דנהר פרת. [ושו"ר בס"ד שהק' כן באמת ליעקב פר' לך לך והניח בצ"ע].

ובאמת המפרשים חלקו על שיטת התיב"ע שנחל מצרים הוא הנילוס, כמ"ש האבן עזרא בפר' אל נחל מצרים, ואיננו היאור" [וכ"כ רבינו בחיי]. וכ"כ האב"ע בלך לך "מהנהר מצרים הוא שיחור ולא היאור". וכוונתו לשיחור המוזכר בירמיה (ב,יח) "ועתה מה לך מצרים לשתות מי שיחור", ובעוד מקומות (כגון יהושע יג, ודהי"א יג,ה). והוא רחוק הרבה מהנילוס לצד מזרח [לכיוון א"י].

וכ"כ הכפתור ופרח (פי"א) וז"ל, הרי שנחל מצרים הוא מקצוע מערבית דרומית לאר"י וזה הנחל הוא השיחור, וכן פירש"י ז"ל, ואיננו היאור וכו' וכן תרגם רבינו סעדיה (תפסיר מסעי) ונסב וגו' נחלה מצרים וגו' ואדי אל עריש וכו'.

ובדברי הכו"פ מבואר שכן דעת רש"י שנחל מצרים הוא השיחור ולא הנילוס, ולפ"ז יתיישב הקו' אמאי נחל מצרים לא נקרא הנהר הגדול, משום שאינו פישון.

אך צ"ע בדבריו ממ"ש רש"י ביהושע על הפס' הנ"ל שהביאו בפר' (יג,ג) שכ' להדיא שנחל מצרים הגובל את א"י הוא הנילוס, [וכ"ד הרד"ק שם]. וכ"כ רש"י בירמיה (שם) וז"ל, לשתות מי שיחור, שטבעו זכורכם בנילוס, שיחור הוא נילוס כמ"ש מן השיחור אשר על פני מצרים. וכן משמע בלשון רש"י בפר' (שם) "היה מעבירם את הנילוס לצד צפון ובאין לא"י", מבואר דהוא בגבול ממש וכמ"ש השפ"ח.

ומבואר לכאן דשי' רש"י דלא כהאב"ע והכו"פ.

הערות

ידוע מאחד מגדולי ישראל שאמר שכתוב בספרים על מעלת הנשמה כשמקיימים מצוה אחת מתרי"ג מצוות בשלימות, ואמר על עצמו דמצוה אחת יש לו בשלימות, והוא מה שלא יצא מא"י. והנה כבר שמעתי כמה פעמים דאמרי אינשי שהם כבר יצאו מא"י כשעברו את נהר הירדן באיזור הגולן או שהיו בעיר עכו. וטעות היא בידם, דגם מעבר הירדן הוא א"י, ואיזור הגולן הוא עבר הירדן והוא א"י, ושם כבשו גם עולי מצרים (ושם היתה נחלת ב"ג וב"ר וחצי שבט המנשה עד הר חרמון). ולפי רוב הראשונים גם כבשו עולי בבל, כמבואר בברייתא בירושלמי פ"ו דשביעית, דעולי בבל כבשו בעבר הירדן, וכן עכו היא עדיין בכיבוש עולי מצרים, שהרי גבול צפון היה יותר צפוני, שהרי גם צור וצידון הם מנחלת אשר מעולי מצרים, (וואף יותר צפונית, ורבו השיטות עד היכן גבול צפון ואכ"מ).

ולכן הרוצים להקפיד שלא לצאת כלל מא"י, יש להקפיד לא לצאת לדרום כל מה שדרומית מנחל צין, דמשם הוא ספק א"י שלא כבשו לא עולי מצרים ולא עולי בבל. ואף אם לגבי תרו"מ ומצות התלויות בארץ יש שמחמירים גם יותר דרומית מנחל צין, מ"מ זה רק בגדר ספק. כמו ששמעתי מהרה"ג ר"י שוב שאמר לו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א דאסור להוציא פירות שביעית לערבה הצפונית משום דהוה ספק א"י.

הרב ישראל קרויזר

רש"י פי' ונסב לכם הגבול מנגב למעלה עקרבים. כל מקום שנא' ונסב או ויצא מלמד שלא היה המצר שוה אלא הולך ויוצא לחוץ, יוצא המצר ועוקם לצד צפונו של עולם באלכסון כו'. ושם, ויצא חצר אדר. מתפשט המצר ומרחיב לצד צפון של עולם, עכ"ל. והמפרשים נתחבטו בכוונת רש"י, שפשטות לשונו מורה שהגבול נסב אל הצפון ונתקצרה א"י. וכן הבין במשכיל לדוד. אך הגו"א תמה דברש"י יהושע טו משמע איפכא, זל"ש "וכאן הוא בולט אל החוץ ובא מנגב למעלה עקרבים". וכתב דאיפכא הול"ל, ויוצא ועוקם לצד דרומו של עולם, וכן בכל הפסוק. אלא שבכו"פ הביא לשון רש"י כדלפנינו, וכ"ה בכל כת"י פירש"י שלפנינו. והלבוש יישב דכוונת רש"י דקו הגבול עוקם את צד צפון של עולם (אל הדרום) וממילא נתרחבה א"י, ע"ש. והנה מוכרח כן, כי טעמי המקרא הם, "ונסב לכם-הגבול מנגב-למעלה עקרבים ועבר צינה", וכ"ה ביהושע טו ג, כלומר הגבול נסב אל דרום. ווד"ת נהראים לפנים

ד' מיני גבולות בתורה:

א. גבולות העתיד - מה שנאמר לאברהם (בראשית טו, יח-כא) מנהר מצרים עד נהר פרת, והן ארצות קיני קניזי וקדמוני שלא ניתנו לישראל. [עי' ב"ב נו. מהן ארצות אלו, ושם מבו' שעדיין אין בהן קדושה].
ב. מה שנאמר לישראל [בפר'] כשנכנסו לארץ, בדרום מים המלח עד נחל מצרים עד הים הגדול וכו' ובצפון מהר ההר עד לבא חמת [לרש"י ביחזקאל מז,ז עד דמשק].

ג. מה שנאמר בדברים (א, ז, ויא,כד וכן ביהושע א,ד) שהגבול עד נהר פרת. דעת הרמב"ן (דברים יא,כד) שעד שם נצטוו ישראל לכבוש. [ובזה מבואר הא דתענית י'. דשיעור זמן שאלת הגשמים עד שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת, כיון שהוא סוף א"י [עי' תו"ט, אך רש"י על הרי"ף שם כ' דהוא בבבל]. אבל דעת הרמב"ם (תרומו' פ"א ט) שסוריא ע"י פרת.
ד. ים סוף בדרום, שנא' בשמות (כג,לא) ושתי גבולך מים סוף ועד ים פלשתים, ונתקיים בימי שלמה שמלך עד אילות ע"י ים סוף (מלכים ט,כו). עי' במלבי"ם בפר' שדן בזה ופי' הפס' "אשר תפול לכם בנחלה" דהיינו עתה שמספרם מועט, אבל בעתיד ירחיבו גבולם.

עולי מצרים ועולי בבל

מה שהחזיקו עולי מצרים - "עד הנהר ועד אמנה" [שביעית פ"ו מ"א]. נחלקו בזה ראשונים ואחרונים אם הוא כגבולות שנא' בפר' מסעי או פחות. [עי' רמב"ם תרומו' פ"א ה"ז, ובכ"פ פ"א כ' שכבשו הכל לאורך (מצפון לדרום) אבל לא ברוחב]. עולי בבל, החזיקו בצפון עד עכו [גיטין ז: ורצועה עד כזיב כשביעית שם]. בדרום, עד אשקלון. [לדעת הרמב"ם אין חילוק בין עו"ב לעו"מ מלבד כמה ערים שבתוך א"י ורצועת כזיב, אבל כל הראשונים פליגי דעו"מ כבשו גם דרומית מאשקלון].

גבולות פרשת מסעי

"זאת הארץ אשר תפל לכם בנחלה" פירש"י דנפק"מ למצוות התב"א. בח' הגרי"ז (סט') הק' דא"כ, מדוע גבול מזרח הוא הירדן והרי בעבה"י ג"כ נהגו כל מצוות התב"א דקדושה כא"י. ותי' דנפק"מ לביכורים עי"ש. וכבר קדמו המשך חכמה שפי' ברש"י דהוא לגבי מצוות שאינן נוהגות בעבה"י כבכורים. והוסיף דעפ"י פשוטו נאמרו הגבולות כהמשך לתנאי ב"ג וב"ר שהם צריכים להמתין לכיבוש ונחלת גבולות אלו. החיד"א בנחל קדומים (ד) מביא עוד נפק"מ לגבי ראיה דיושבי חו"ל פטורים. אך עי' כלי חמדה ואתחנן (זט) דנ"ס' במי שיש לו קרקע בעבר הירדן אם חייב בראיה. בקובץ הערות (סי' סב ג) הק' על רש"י דממ"נ הרי קודם כיבוש וחילוק לא נהגו תרו"מ גם בארץ, ולאחר כיבוש וחילוק הרי תלוי בכל המקום אשר תדרוך ואפי' חו"ל. וכ' דאפ"ל דהנפק"מ לגבי מצות כיבוש, עי"ש.

הים הגדול

נחלקו הראשונים מהו הים הגדול ואם הים התיכון נקרא אוקיינוס. הב"י רכח הביא תשו' הרא"ש שהים ההולך לא"י ולמצרים (ים התיכון) אינו הים הגדול, אך בשו"ע שם פסק שמברכים עליו שעשה את הים הגדול, וכך משמע בת"י בפר' (לדו, ו) ותחום ימא רבא אוקיינוס. וכדעת הרא"ש משמע גם ברמב"ם בפיה"מ ובר"ש מס' פרה (ח,ח) דהים הגדול הוא האוקיינוס המקיף את העולם. [ובס' שבטי נחלתך ביאר שיטתם דכיון שהים התיכון נוצר רק בדור אנוש שהציף את העולם והתפשט עד יפו ועכו (ירוש' שקלים פ"ו ב), א"א לברך עליו את ברכת מעשה בראשית - שעשה את הים הגדול]. ועי' שו"ת חת"ס אהע"ז ח"ב מט.

הירדן

בירוש' חלה פ"ד ה"ד ג' דעות אם הירדן עצמו מא"י או מחו"ל או גבול בפנ"ע. [ועי' ספרי קנט ובכורות נה. ועי' תשב"ץ ח"ג קצח]. ועוד מבו' בירוש' שם שהגבול הוא הירדן גם אם השתנה מסלולו. ועי' תוס' רא"ש ב"מ כב. בהא דירדן שנטל מזה וכו' דנקט דוקא ירדן עפ"י הירוש'. ועי' הר צבי זרעים קיח בענין הטיית מי הירדן.

הגבולות בזמננו

כ' החזו"א שביעית סי' ג' יח "ועדיין אין אנו בטוחים אם אפשר לסמוך על מפת הארץ, שלא דקדקו בדברי חז"ל ושמות הערים ומקומותיהן נשתנו, ויש שנמחקו זכרם ובנו על האומדנות."
מ"מ לעוסקים בציון הגבולות בזמננו: אור לציון שביעית פ"ו, קונ' גבולות הארץ במשנת יוסף שביעית פ"ו, שו"ת משנת יוסף ח"א סי' מד-נ, דרך אמונה תרומות פ"א ז בביה"ל, מנוחת אמת עמ' תקיג-מג, קובץ אורייתא יט.

וזה המקום בתורה [פר' מסעי] הוא עיקר תחומי הארץ, וזאת הפרשה מיוחדת לזה... ולזה הביאו זה הפסוק כשבאו בני אפריקי לדון עם ישראל לפני אלכסנדרון מוקדון, א"ל ארץ כנען שלנו היא דכתיב ארץ כנען לגבולותיה סביב (סנהדרין צא.). כאלו זה שמר הנתינה או הירושה מגואלינו חי יתברך.

כפתור ופרח רפי"א

"ארץ כנען לגבולותיה" כל הברות נוטריקון [פי' כל המשת צורות הניקוד ישנן בתיבת לגבולותיה], על שם התורה שניתנה בה' קולות, הברת שורוק פתח צרי חירק מלאפום הוא חולם, לכד מן החטף, ויתן להם ארצות גויים בעבור ישמרו חוקיו ותורותיו ינצורו...

הרוקח פר' מסעי (לד,ב)

[כמלאכי א,ד] "ועיניכם תראנה ואתם תאמרו יגדל ה' מומעל לגבול ישראל", פירוש שיתקדש שמו של הקב"ה, כשיתגדל גבול ישראל יתרבה קדושת שמו יתברך.

הגר"א (אד"א מהד"ש, בלק כד,יח)

"שא נא עיניך... ושמותי זרעך כעפר הארץ" (בראשית יג,ד – טז) הקשה האלשיך ז"ל אמאי הפסיק בענין הארץ באמרו ושמותי זרעך וגו'. ונראה לפע"ד כי ידוע דא"י נקראת ארץ צבי שהוא מתקמט ומתפשט וכיון שהראהו הקב"ה לאברהם כל גבולי הארץ, ומסתמא לא היה הארץ אז גדול ביותר, א"כ היה מקום לטעות שגם זרעו לא יתרבו ביותר אלא כדי שיחזיק אותם הארץ, ולכן הוצרך לכושר לו מיד ושמותי זרעך כעפר הארץ, ובאמת עתידה א"י שתתפשט בכ"א.

אפריון פר' לך לך

"תשורי מראש אמנה", הר הוא בגבול צפונה של א"י, ושמו אמנה ובלשון משנה טורי אמנון, והר ההר שנאמר בו מן הים הגדול תתאו לכם הר ההר. וכשגליות נקבצות ומגיעות שם, הם צופים משם ורואין גבול א"י ואוירה של א"י ושמחים ואומרים הודיה, לכך נאמר "תשורי מראש אמנה".

רש"י שה"ש ד,ח (עפ"י ירוש' חלה פ"ד ה"ד)

המשך מעמ' 1 - יציאה לרמת הגולן בשביעית

והנה למש"נ בשי' התשב"ץ אין קדושת א"י ברמת הגולן שהרי הוא חלק מעבה"י, ולכאן לפ"ז אסור לצאת לטייל שם. אכן בטעם האיסור לצאת לחו"ל כ' הרשב"ם בב"ב (צא) דהוא משום דמפקיע עצמו מהמצוות התב"א, וכ"כ התשב"ץ. ובמהרי"ט משמע דהסיבה משום שמפקיע עצמו ממעלת א"י וכ"כ במו"ק ובחתי"ס. וא"כ י"ל דק"ל כרשב"ם דהאיסור מצד הפקעת המצוות, וכיון שהיבים גם בעבה"י בכל המצוות התב"א כמש"נ, א"כ אין איסור ביציאה לעבה"י. אולם להמבואר לעיל בשי' הרמב"ם שאין שביעית בעבה"י מה"ת א"כ כשיוצא לעבה"י מפקיע עצמו ממצות שמיטה, וא"כ ייאסר לצאת לגולן בשנת השמיטה.

המשך מעמ' 2 - גבול נחל מצרים

ולפי זה יתכן דליכא פלוגתא כלל בין התרגום יונתן לבין האב"ע, דמ"ש האב"ע שאיננו היאור י"ל דאתא לאפוקי מגוף היאור [במקום שנשפך לים], אלא הגבול הוא בשלוחה המזרחית של הנילוס הנקראת שיחור. כלומר דלתרווייהו הכוונה לחלק זה, אלא דבת"י נקרא נילוס מכיון שהוא חלק ממנו, והאב"ע קוראו שיחור ולא נילוס כיון שאינו החלק העיקרי אלא סניף הנמשך ממנו. ויתכן לפרש כן אף בשי' רש"י. [אולם הרס"ג שכתב שנחל מצרים הוא ואדי אל עריש, ודאי חולק ע"ז].

ול"ק אמאי לא נקרא נהר הגדול משום שעיקרו שהוא הפישון אינו סמוך לגבול א"י כלל. ומדוקדק כן בלשון רש"י בפר' שכ' ג' ארצות יושבות בדרומה של א"י זו אצל זו. קצת ארץ מצרים וארץ

"בדקדוק חברים" ובהיות כי יותר לומד האדם מחבריו ממה שלומד מרבותיו וכמאמרם ז"ל באומרו ויותר מחברי. אפשר שזה רמז לנו בכאן באומרו בחברים לישנא דקדוק, כי על ידי הדקדוק מהחברים הוא לומד לדקדק בתורה דקדוקים דקים.

מדרש שמואל אבות פ"ו

הכתובת לחברותא

9141217

קובעי עיתים

השאר הודעתך ונחזור אליך!

למפדו בכל לנהם
זו תפילה

הופיע ויצא לאור בס"ד
קובץ סדרת הועדים
בעבודת התפילה

שנאמרו בעירנו ע"י
הגאון רבי ראובן לויכטר שליט"א
ניתן להשיג:

נושאי הגליונות הבאים בס"ד:

- פרשת דברים – כח צית לין
- פרשת ואתחנן – כל תוסוף
- פרשת עקב – מזוזה
- פרשת ראה – מחיקת הסס
- פרשת שופטים – כל תשחית

ד"ת למדורים השונים

יתקבלו בשמחה,

אברכים המעוניינים לכתוב
מתבקשים למסור את החומר
(עדיף ע"ג דיסק)
בצירוף שם וסלפון.

בתיבת "עומקא דפרשה"
שמימון הכניסה לאוצה"ס בית יוסף.
או בדואר: ת.ד. 183 מודיעין עילית.
(עד שבועיים לפני תאריך הגליון)

בברכת התורה, המערכת.